

УДК 347.643.8

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.11.05>**Оксана Козак,**

аспірант

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ПРИ ВЛАШТУВАННІ ЇХ НА ВИХОВАННЯ У ПРИЙОМНУ СІМ'Ю

У статті класифіковано випадки, за яких дитина залишається позбавленою батьківського піклування, за критерієм волі на дві групи: 1) які залежать від волі батьків (одного з батьків) дитини (суб'єктивна група); 2) які не залежать від волі батьків дитини (об'єктивна група). Встановлено, що вихованець прийомної сім'ї користується як всім спектром прав, притаманних будь-якій дитині в родині, так і правами, передбаченими спеціальними нормативними актами, що спрямовані на захист прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Виокремлено основні особисті немайнові права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на вихованні в прийомній сім'ї (право жити і виховуватись у сім'ї, право знати своїх рідних батьків та інших родичів, право дитини висловлювати свою думку щодо влаштування її на виховання у прийомну сім'ю, право прийомних дітей бути усиновленими). Обґрунтовано притаманність праву дитини жити і виховуватись у сім'ї специфічних ознак, основними з яких є: 1) походження одних осіб (дітей) від інших (батьків), усиновлення, прийняття під опіку тощо); 2) є не тільки правом, але одночасно і юридичним обов'язком батьків чи інших осіб; 3) виховання дітей не позбавлене авторитарних методів впливу (батьківської влади); 4) такі відносини є досить тривалими та не можуть бути, за загальним правилом, притинені за волею їх учасників. Щодо такої ознаки права дитини жити і виховуватись у сім'ї, як авторитарні методи впливу, наголошено, що хоча й ч. 3 ст. 151 СК України передбачено право батьків вибирати на власний розсуд форми та методи виховання, водночас вони не повинні принижувати людську гідність дитини і не повинні бути переважними перед іншими формами та методами виховання дитини.

Встановлено недоцільність жорсткого закріплення конкретного віку дитини, з якого необхідно враховувати її думки щодо влаштування до прийомної сім'ї. Розмежовано поняття «згода дитини» і «думка дитини» у разі влаштування її у прийомну сім'ю. Констатується пріоритет особистих прав прийомних дітей і похідний характер майнових прав. Особисті права прийомної дитини не мають об'єктивно встановлених законодавством меж, що свідчить про їх абсолютність. Натомість майнові права відрізняються великою кількістю правових зв'язків між суб'єктами і виникають щодо великої кількості об'єктів.

Ключові слова: особисті немайнові права, дитина, прийомна сім'я, право жити і виховуватись у сім'ї, право знати своїх рідних батьків та інших родичів, право висловлювати свою думку, пріоритетність усиновлення.

Постановка проблеми. Аналізуючи особисті немайнові права дітей, в інтересах яких укладається договір про їх влаштування у прийомну сім'ю, насамперед зазначимо, що законодавець під прийомними дітьми розуміє дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, влаштованих на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї до досягнення ними 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічних, вищих навчальних закладах I–IV рівня акредитації – до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів.

Крім того, передбачені в Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» випадки, за яких дитина залишається позбавленою батьківського піклування, можемо умовно класифікувати за критерієм волі на дві групи: 1) які залежать від волі батьків (одного з батьків) дитини (суб'єктивна група) – позбавлення батьків батьківських прав або обмеження в цих правах з вини батьків, ухилення останніх від виконання своїх батьківських обов'язків,

відбування покарання в місцях позбавлення волі тощо; 2) які не залежать від волі батьків дитини (об'єктивна група) – психологічний та фізичний стан здоров'я батьків, їх тривала відсутність з поважної причини (забезпечення національної безпеки і оборони, відсіч і стримування збройної агресії у Донецькій та Луганській областях, перебування в полоні тощо).

Не вдаючись у загальнотеоретичне дослідження категорії «правовий статус особи», зазначимо, що статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування з інших причин, не лише не позбавляє всього спектру прав, закріплених сімейним законодавством за будь-якою дитиною, а й дозволяє у зв'язку з цим набути низки додаткових прав і гарантій. Іншими словами, вихованець прийомної сім'ї користується як усім спектром прав, притаманних будь-якій дитині в родині, так і правами, передбаченими спеціальними нормативними актами, що спрямовані на захист прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. До таких особливих прав належать: права на користування пільгами в отриманні освіти, медичного обслуговування, додаткові гарантії прав на житлове приміщення, на працю, освіту, відпочинок тощо.

Прийомна дитина наділена правами як особистого, так і майнового характеру незалежно від того, в рідній чи в прийомній сім'ї вона виховується. Тобто, хоча й прийомна дитина не є стороною договору про передачу її на виховання, вона є невід'ємним суб'єктом таких правовідносин, на користь і в інтересах якого спрямовані всі дії прийомних батьків. Натомість сторони цього договору, укладаючи його, керуються передусім власними інтересами. Зокрема, змістом інтересу органу державної влади, що прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, є потреба у якнайкращому задоволенні благ дитини, яка залишилась без батьківського піклування, а прийомних батьків – у наданні послуг виховного характеру та отриманні винагороди за це.

Виклад основного матеріалу. Отже, не акцентуючи детальну увагу на притаманних будь-якій дитині особистих правах, одразу ж виокремимо основні особисті немайнові права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають на вихованні в прийомній сім'ї.

Основним із цієї групи прав є право дитини, що зазнала таких життєвих труднощів, як втрата батьків з об'єктивних (смерть, важка хвороба, оголошення їх безвісно відсутніми чи померлими) чи суб'єктивних (відмова останніх від дитини, позбавлення

батьківських прав тощо) причин, жити і виховуватись у сім'ї. З цього приводу доцільно навести тезу Л. В. Красицької, що право дитини на проживання та виховання в сім'ї належить до основних прав дитини [1, с. 344]. Тобто, хоча й прийомна дитина не є стороною договору про передачу її на виховання, вона є невід'ємним суб'єктом таких правовідносин, на користь і в інтересах якого спрямовані всі дії прийомних батьків. Натомість сторони цього договору, укладаючи його, керуються передусім власними інтересами. Зокрема, змістом інтересу органу державної влади, що прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, є потреба у якнайкращому задоволенні благ дитини, яка залишилась без батьківського піклування, а прийомних батьків – у наданні послуг виховного характеру та отриманні винагороди за це.

Зазначене право, на нашу думку, є одним з основоположних особистих прав, яким гарантується кожній дитині можливість виховуватись в рідній сім'ї або ж, якщо це з об'єктивних чи суб'єктивних причини стало неможливо, знайти іншу сім'ю. Недарма у вітчизняній літературі наголошується на складності з'ясування суті поняття «право на виховання» як зумовленої тісним переплетінням правомочностей, які включаються в нього, правової категорії [2, с. 14].

Зазначене право жити і виховуватись у сім'ї, на думку Ю. І. Чалого, наділене специфічними ознаками, основними з яких є: а) виникає зі своєрідних юридичних фактів (походження одних осіб (дітей) від інших (батьків), усиновлення, прийняття під опіку тощо); б) є не тільки правом, але одночасно і юридичним обов'язком батьків чи інших осіб; в) виховання дітей не позбавлене авторитарних методів впливу (батьківської влади); г) такі відносини є досить тривалими та не можуть бути, за загальним правилом, припинені за волею їх учасників [3, с. 69].

Щодо такої ознаки права дитини жити і виховуватись у сім'ї, як авторитарні методи впливу, слід наголосити, що хоча й ч. 3 ст. 151 СК України передбачено право батьків вибирати на власний розсуд форми та методи виховання, водночас вони, як слушно наголошує Л. В. Красицька, не повинні принижувати людську гідність дитини і авторитарні методи не повинні бути переважними перед іншими формами та методами виховання дитини [4, с. 310]. Батьки, виховуючи дітей, використовують свої методи, які залежать від рівня їхньої педагогічної культури, традицій, що склалися в сім'ї, та багатьох інших обставин [5, с. 318]. Загалом же під методами виховання розуміється сукупність найзагальні-

ших способів вирішення виховних завдань і здійснення виховних взаємовпливів (переконання, привчання, заохочення, виховання на особистому прикладі тощо), натомість під формою – стиль стосунків між батьками та дітьми (авторитарний, ліберальний, демократичний). Останній із них більшістю дослідників визначається як найприйнятніший, оскільки у дитині цінують не лише слухняність, а й незалежність, відчуття власної гідності, ініціативу [6, с. 316], відповідно, авторитаризм в сім'ї повинен поступитися іншим, більш гуманним формам виховного впливу [7, с. 299].

Цікавою для нашого дослідження є й така ознака права дитини жити і виховуватись у сім'ї, як те, що виховання дітей є не тільки правом, але одночасно і юридичним обов'язком прийомних батьків. Тобто права батьків щодо виховання дітей одночасно є і їхнім обов'язком, який кореспондується з правом дитини на батьківське виховання. З цього приводу слід зазначити, що такий обов'язок батьків виникає з моменту укладення договору про влаштування дитини у прийомну сім'ю і реалізується до досягнення дитиною повноліття. Зважаючи на зазначене, Ю. І. Чалий цілком слушно відносить такий батьківський обов'язок до складових ознак права дитини жити і виховуватись у сім'ї, оскільки здійснення права на належне батьківське виховання неможливе без здійснення права на проживання в сім'ї.

Аналізуючи таке особисте немайнове право прийомної дитини, як право знати своїх рідних батьків та інших родичів, насамперед зазначимо, що воно може бути реалізоване різними методами, адже передавання дитини на виховання в прийомну сім'ю не є таємницею, як у разі усиновлення, тобто переривання правового зв'язку з рідними батьками чи іншими родичами не відбувається. Саме тому законодавець у гл. 20–1 СК України ніяких правових обмежень цього права не передбачив, що видається цілком доречним, зважаючи, що право дитини знати своїх батьків є складником права на приватне життя [8, с. 53]. Зазначене підтверджується практикою ЄСПЛ, коли в одній зі справ суд встановив, що народження, а також обставини, за яких народжена дитина, є складником приватного життя цієї дитини, а згодом – її дорослого приватного життя, і таке право гарантоване ст. 8 Конвенції ООН про права дитини [9].

Крім того, право прийомної дитини знати своїх рідних батьків та інших родичів отримало свою деталізацію у ст. 257 СК України, в якій закріплено право таких родичів, як баба, дід, праба-ба, прадід, спілкуватися зі

своїми внуками, правнуками, брати участь у їх вихованні. З цього можемо зробити висновок, що прийомні батьки не вправі перешкоджати у здійсненні ними своїх прав. Схожий підхід закріплено й у ст. 259 СК України щодо можливості безперешкодного спілкування між рідними (повнорідними, неповнорідними) братами та сестрами, якщо вони з різних причин не переданні на виховання в одну прийомну сім'ю. Тобто, як зазначає з цього приводу О. В. Синегубов, реалізація цього права прийомною дитиною – це юридично забезпечена можливість вільно та без обмежень, крім випадків, визначених у законі, мати належний (достатній) рівень спілкування з батьками та членами сім'ї з метою обміну інформацією, підтримки психологічно-емоційного та особистого (фізичного) контакту [5, с. 331].

Цікавим з цього приводу є й право дитини висловлювати свою думку щодо влаштування її на виховання у прийомну сім'ю. Так, ч. 2 ст. 256–3 СК України закріплено обов'язок службової особи закладу, в якому дитина перебуває, у присутності прийомних батьків і представника органу опіки та піклування отримати згоду дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити, на її влаштування до прийомної сім'ї, про що складається відповідний документ. Зазначене право цілком відповідає ст. 12 Конвенції про права дитини, в якій закріплено обов'язок держав-сторін Конвенції забезпечити дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що стосуються дитини; причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що стосується дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства [10].

Зазначений підхід отримав своє закріплення у ст. 171 СК України, де передбачено право дитини на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також з питань сім'ї. Ю. С. Червоний з цього приводу підкреслював відсутність у цій статті вказівки на вік дитини, з настанням якого вона вправі вільно висловлювати свою думку. Тому, на думку вченого, дитина має право висловлювати свою думку тоді, коли вона досягає певного рівня розвитку, що дозволяє їй висловлювати власне бачення того чи іншого питання, що безпосередньо стосується її інтересів [11, с. 272], що цілком

відповідає положенням ст. 12 Конвенції про права дитини.

Натомість окремі вітчизняні дослідники, посилаючись на досвід Російської Федерації в цьому питанні (ст. 57 СК РФ), пропонують встановити вікову межу (7 років), починаючи з якої висловлена дитиною думка з приводу того чи іншого питання сприймалася б як обов'язкова [12, с. 155]. З цього приводу варто наголосити на недоцільності жорсткого закріплення конкретного віку дитини, з якого необхідно враховувати її думки щодо влаштування до прийомної сім'ї. Водночас логічно сприймати показник рівня розумового розвитку дитини у зв'язку з її навчанням у школі на базі початкової загальної освіти (6-10 років), а також індивідуальних показників розвитку окремої дитини, як це, наприклад, врегульовується у США, коли суд у кожному випадку «керується розумним рівнем зрілості» дитини [13, с. 153]. Тобто в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Відповідно, саме інтереси прийомної дитини впливатимуть на обов'язок посадових осіб органів опіки та піклування врахувати думку дитини під час вирішення питання про передавання її на виховання у прийомну сім'ю. Більше того, така дитина вправі впливати і на вибір кандидатури майбутніх прийомних батьків.

Зазначене право дитини на висловлення своєї думки є важливим і у відносинах між нею та прийомними батьками щодо можливості дитини вільно і безперешкодно висловлювати свої думки та погляди у таких внутрішньо сімейних питаннях, як вибір місця навчання, майбутньої професії, місця відпочинку, купівлі предметів побуту тощо. Тобто прийомні батьки зобов'язані враховувати думку вихованця у випадках, коли відповідне рішення зачіпає інтереси останнього.

З цього приводу цікавою є теза Л. В. Красицької про необхідність розмежування таких понять, як «згода дитини» і «думка дитини». Згода дитини передбачає позитивну відповідь на питання або дозвіл на що-небудь. Згода може розглядатися лише як взаємна домовленість, спільність думок, порозуміння тощо. Водночас думки можуть бути різними, і необов'язково думка дитини буде збігатися з думками, поглядами інших учасників спору. На основі цього дослідниця робить висновок, що якщо законодавець передбачає необхідність отримання згоди дитини (ст. 256–3 СК), то норма права пови-

нна бути визначеною шляхом закріплення конкретного віку дитини, з досягненням якого необхідна саме її згода [4, с. 330–331]. Як видається, з цього приводу варто зазначити, що передбачена ч. 2 ст. 256–3 СК України згода дитини є не чим іншим, як висловленням думки дитини щодо передавання її на виховання у прийомну сім'ю. Тому, на нашу думку, законодавець цілком правильно прив'язав обов'язок службової особи закладу, в якому така дитина перебуває, отримати згоду дитини за умови досягнення останньою такого віку та рівня розвитку, що дозволяє сформулювати свою думку щодо цього. Зазначене підтверджується позицією Т. В. Боднар, що така згода спрямована на набуття сторонами потенційного договору права на його укладання [14, с. 506].

Наступне особисте право прийомної дитини закріплене у п. 17 Положення про прийомну сім'ю та стосується обов'язку прийомних батьків забезпечити пріоритетність права прийомних дітей бути усиновленими. Створення прийомними батьками перешкод у забезпеченні такого права прийомних дітей є підставою для перегляду рішення про подальше функціонування прийомної сім'ї. Пріоритет усиновлення порівняно з влаштуванням у прийомну сім'ю є безспірним, недарма законодавець у ч. 2 ст. 207 СК України закріпив положення, що усиновлення провадиться у найкращих інтересах дитини для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя. Тобто сім'я усиновлювача – це нова повноцінна сім'я, в якій усиновлений наділяється всім спектром прав і обов'язків рідної дитини. Натомість прийомна сім'я є аналогом сім'ї, в якій дитина не набуває всього спектру прав і обов'язків рідної дитини.

Про пріоритетність усиновлення свідчить ряд таких факторів, як: 1) у прийомну сім'ю дитина передається на підставі договору, а на усиновлення – на основі рішення суду; 2) виникнення між усиновлювачем і усиновленим не лише особистих, а й майнових (аліментні, спадкові тощо) правовідносин. У разі передавання дитини на виховання у прийомну сім'ю спадкові чи аліментні правовідносини між прийомними дітьми та батьками не виникають; 3) при усиновленні допускається зміна прізвища, імені, по батькові та дати народження усиновлюваної дитини, а у разі передачі дитини на виховання в прийомну сім'ю це неможливо; 4) в прийомну сім'ю дитина передається на строк, передбачений договором, а в сім'ю усиновлювача – на невизначений строк (на все життя); 5) з урахуванням специфічних особливостей усиновлення і прийомної сім'ї до кандидатів висувуються різні вимоги; 6) скасування усиновлення про-

вадиться в судовому порядку (ст. 238 СК), а припинення виконання обов'язків прийомними батьками – шляхом розірвання договору або спливу строку його дії; 7) прийомна дитина зберігає право на належні їй аліменти, пенсію та допомогу, а дитина, що передається на усиновлення, зберігає право тільки на пенсію або допомогу, належну їй у зв'язку зі смертю батьків.

Отже, хоча й інститут усиновлення є пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, оскільки дитина отримує можливість виховуватися в повноцінних сімейних умовах на правах рідної, однак і передання дитини, що залишилася без батьківського піклування, на виховання у прийомну сім'ю також спрямоване на належну реалізацію її права на сімейне виховання. Крім того, інститут прийомної сім'ї дозволяє прийомним батькам задовольнити свої матеріальні потреби.

Висновки

Підсумовуючи вищенаведене, доцільно зазначити, що права та обов'язки прийомних батьків щодо виховання прийомних дітей мають нормативно-правове закріплення, оскільки в договірному порядку вони отримують лише додаткову конкретизацію. Такі права і обов'язки прийомних батьків є особистими й абсолютними. З цього приводу слід констатувати пріоритет особистих прав прийомних дітей і похідний характер майнових прав. Саме тому особисті права прийомної дитини не мають об'єктивно встановлених законодавством меж, що свідчить про їх абсолютність. Натомість майнові права відрізняються великою кількістю правових зв'язків між суб'єктами і виникають щодо великої кількості об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Красицька Л. В. Про право дитини на проживання та виховання в сім'ї. *Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 19–20 квітня 2012 року. Київ: ТОВ «Білоцерків-друк», 2013. С. 344.
2. Карпенко О. І. Правові засади утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ: Національна академія внутрішніх справ України МВС України, 2001. С. 14.
3. Чалий Ю. І. Цивільно-правове регулювання відносин з виховання // *Проблеми цивільного права та процесу* : матеріали наук.-практ.

конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна, (Харків, 25 травня 2013р.). Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ; Золота миля, 2013. С. 69.

4. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей : монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2014. С. 310, 330–331.

5. Синегубов О. В. Здійснення особистих немайнових прав малолітніх та неповнолітніх осіб : монографія. Харків : Золота миля, 2015. С. 318, 331.

6. Пунда О. О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини : монографія. Хмельницький–Київ, 2005. С. 316.

7. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. С. 299.

8. Мішуровська С. Т. Розширення складників приватного життя згідно з Конвенцією про захист прав та основоположних свобод людини. Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2007. Вип. 91. С. 53.

9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Одєвр проти Франції» від 13 лютого 2003 р. (заява № 42326/98). *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 2003. № 1. URL: <http://eucourt.in.ua/Article.asp?AIdx=581> (дата звернення: 12.12.2018).

10. Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 14.12.2018).

11. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / Ківалов С. В., Червоний Ю. С., Волосатий Г. С. та ін. ; за ред. Ю. С. Червоного. Київ: Одеса : Юрінком Інтер, 2008. С. 272.

12. Демиденко К. Є. Особисті немайнові права дитини – від зачаття до повноліття в рамках застосування нового Сімейного кодексу України. *Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України* : матеріали круглого столу, м. Київ, 25 травня 2006 р. Харків : Ксилон, 2007. С. 155.

13. Лялина Н. В. Содержание, осуществление и защита прав родителя, проживающего отдельно от ребенка, в Российской Федерации, в Соединенных Штатах Америки : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2006. С. 153.

14. Боднар Т. В. Теоретичні і методологічні проблеми застосування норм Цивільного кодексу України та інших нормативно-правових актів до регулювання сімейних відносин. *Реформування юридичної освіти: виклики часу* : збірник статей до ювілею доктора юридичних наук, професора Наталії Семенівни Кузнецової / відп. ред. О. В. Кохановська та О. О. Кот. Київ: ПрАТ «Юридична практика», 2019. С. 506.

The article classifies the cases in which the child remains deprived of parental care, according to the criterion of freedom into two groups: 1) which depend on the will of the parents (one of the parents) of the child (subjective group); 2) are independent of the will of the child's parents (objective group). It has been established that the foster carer enjoys both the full range of rights conferred on any child in the family and the rights provided by special regulations aimed at protecting the rights and interests of orphans and children deprived of parental care. The basic personal non-property rights of orphans and children deprived of parental care in foster care (the right to live and be raised in the family, the right to know their parents and other relatives, the right of the child to express their views on placement her for foster care, the right of foster children to be adopted). The inherent right of the child to live and be raised in a family of specific traits is substantiated, the main ones being: 1) the origin of one person (children) from others (parents), adoption, guardianship, etc.); 2) is not only a right but also a legal duty of parents or other persons; 3) raising children is not devoid of authoritarian methods of influence (parental authority); 4) such relations are sufficiently long and cannot, as a general rule, be terminated at the will of their participants. With regard to such a sign of the child's right to live and be raised in the family as authoritarian methods of influence, it is emphasized that although part 3 of Art. 151 of the Criminal Code of Ukraine provides for the right of parents to choose at their own discretion the forms and methods of upbringing, at the same time they should not humiliate the human dignity of the child and should not be overridden by other forms and methods of parenting.

It was found inadvisable to rigidly fix the specific age of the child, from which it is necessary to take into account her opinion regarding the arrangement to the adoptive family. The concept of "consent of the child" and "opinion of the child" when arranging her in foster care are distinguished. The priority of personal rights of foster children and the derivative nature of property rights are ascertained. The foster child's personal rights have no objectively established legal limits, which testifies to their completeness. Instead, property rights differ in the large number of legal ties between entities and arise in relation to a large number of objects.

Key words: personal non-property rights, child, foster family, right to live and be raised in a family, right to know their biological parents and other relatives, right for free speech, priority of adoption.

